

 ERNST & YOUNG

Granskning av skolans antimobbningsarbete

Västerås stad

Genomförd på uppdrag av revisorerna
30 januari 2008

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	2
2	Inledning	4
2.1	Bakgrund	4
2.2	Syfte	4
2.3	Avgränsning	5
2.4	Tillvägagångssätt	5
2.5	Definitioner	5
3	Lagstiftarens och myndighetens krav på skolorna	7
4	Organisatoriska förutsättningar och styrning i Västerås stad	9
5	Kunskapsskolan i Västerås	10
6	Viksängsskolan i Västerås	13
7	S:t Ilians skola	16
8	Irstaskolan	19
6	Diskussion och slutsatser	22

1 Sammanfattning

Enligt barnkonventionen har varje barn rättighet att känna sig trygg och att inte bli utsatt för diskriminering, kränkande särbehandling eller mobbning. Trots det vet vi att skolan är en arena för mobbning elever emellan. Det förekommer också att vuxna mobbar eller kränker barn/elever.

Ernst & Young har på uppdrag av revisorerna i Västerås stad genomfört en granskning med syfte att kartlägga skolornas arbete mot mobbning och kränkande beteende.

Syfte och genomförande

Syftet med granskningen är att belysa hur skolorna arbetar med antimobbningsfrågan samt hur skolan säkerställer elevernas rättighet att få vara trygga i skolan och att inte bli utsatta för kränkande särbehandling.

Granskningen baseras på dokumentgranskning samt intervjuer med rektorer, elevgrupper samt elevvårdsteam vid fyra skolor; S:t Ilians skola, Irstaskolan, Viksängsskolan samt den privata friskolan Kunskapsskolan.

Resultat

Den övergripande bedömningen är att samtliga skolor har en uttryckt strategi för att arbeta förebyggande mot kränkande behandling och mobbning. Skolorna skiljer sig i hur standardiserad själva proceduren är vid uppdagade fall av mobbning. Kunskapsskolan och S:t Ilians skola har en förhållandevis strikt och standardiserad procedur då fall av mobbning upptäcks medan Irstaskolan och Viksängsskolan har ett mer informellt och prövande sätt att hantera det enskilda fallet.

Samtliga skolor har reviderade och förankrade likabehandlingsplaner och bedömningen är att frågan om trygghet och arbete mot kränkning och mobbning är levande och uppmärksammas på samtliga granskade skolor.

De två skolor som anslutit sig till nätverket Here4U, S:t Ilians skola och Kunskapsskolan, har elevgrupper som kompetensmässigt är markant bättre rustade för att upptäcka och rapportera om mobbning, än de övriga två skolorna. Elevernas betydelse i arbetet är omvittnat stor vilket framkom i samtliga intervjuer.

Rekommendationer

Granskningen pekar på följande områden som kan förbättras:

1. Likabehandlingsplanerna på samtliga skolor bör förtydligas när det gäller hur skolan avser att agera vid kontakt och information till föräldrar/vårdnadshavare. Oavsett om man väljer att alltid informera och involvera föräldrar direkt eller i ett senare skede bör den valda strategin förtydligas.
2. Irstaskolan och Viksängsskolan bör precisera vilka principer som gäller för dokumentation och förvaring av dokumentationen.

3. Samtliga skolor bör tydligare ange vilka planer som finns för att säkra personalens kompetens på området kränkande behandling och på vilket sätt detta sker.
4. Alla skolor inom kommunen rekommenderas eftersträva den kompetens hos elevrepresentanterna som råder vid Kunskapsskolan och S:t Ilians skola.
5. Verksamhetscheferna inom proAros och de pedagogiska nämndernas stab rekommenderas att ompröva PN-enkätens tongivande ställning som uppföljning på aggregerad nivå. Ett område som kränkande beteende och mobbning bör mötas med kvalitativa metoder som kan fånga djupet i frågan. Ett bra grundplåt för att skapa detta är den elevhälsoundersökning som genomförs i årskurs 4 och 8 och som innehåller både enkätsvar och uppföljande samtal.

2 Inledning

2.1 Bakgrund

Enligt barnkonventionen har varje barn rättighet att känna sig trygg och att inte bli utsatt för diskriminering, kränkande särbehandling eller mobbning. Trots det vet vi att skolan är en arena för mobbning elever emellan. Det förekommer också att vuxna mobbar eller kränker barn/elever.

Ernst & Young har på uppdrag av revisorerna i Västerås stad genomfört en granskning med syfte att kartlägga skolornas arbete mot mobbning och kränkande beteende.

2.2 Syfte

Syftet med granskningen är att belysa hur skolorna arbetar med antimobbningsfrågan samt hur skolan säkerställer elevernas rättighet att få vara trygga i skolan och att inte bli utsatta för kränkande särbehandling.

I projektplanen anges ett antal revisionsfrågor enligt nedan. Dessa besvaras i rapportens sista del ”Diskussion och slutsatser”.

- Har skolan tagit fram handlingsprogram mot kränkande behandling? Vad sägs särskilt om mobbning? Hur följs handlingsprogrammet upp?
- Har lärarna utbildats i mobbningsproblematiken?
- Vad görs förebyggande på skolan och vem ansvarar för genomförandet?
- Hur engageras personal, föräldrar och elever i det förebyggande arbetet?
- Vilka rutiner finns för att tidigt upptäcka mobbning eller kränkande behandling?
- Hur förvissas sig skolan att elever inte mobbas/kränks på skolgården och till och från skolan?
- Hur förvissas sig skolan om att vuxna inte kränker eleverna? Vilka rutiner finns för det?
- Vad händer konkret om misstanke finns om att elev är utsatt för mobbning av kamrater eller vuxna? Hur utreds frågan och vad händer med den mobbade och mobbarna?
- Vilka åtgärder vidtas? Dokumentation och uppföljning?
- Vilken är den samlade bedömningen av skolans antimobbningsarbete? Uppfyller skolan kraven i barnkonventionen och de nationella styrdokumentet?

2.3 Avgränsning

Granskningen är genomförd genom närmare studier av fyra grundskolor.

S:t Ilians skola (åk 6-9), Viksängsskolan (åk 7-9), Irstaskolan (åk 1-9) och Kunskapskolan (fristående grundskola) (åk 6-9). Valet är gjort i avsikt att sprida olikheter beträffande upptagningsområden. S:t Ilians skola och Viksängsskolan är innerstadsskolor med elevunderlag främst från de omkringliggande skolorna. Irstaskolan är en skola med stark anknytning till Irsta som är ett mindre samhälle en mil utanför stadskärnan samt Kunskapsskolan som rekryterar elever från hela kommunen.

2.4 Tillvägagångssätt

Granskningen har genomförts genom granskning av följande dokument:

- Lagtexter kring kränkande behandling och mobbning. (2006)
- Skolverkets ”Allmänna råd och kommentarer för arbetet med att främja likabehandling och för att motverka diskriminering och annan kränkande behandling” (2006)
- Västerås stads utbildningsplan
- Nämndernas PN-enkät
- Skolhälsovårdens enkät för elevhälsosamtal
- Skolornas samlade dokument kring mobbning och kränkande behandling inkl. likabehandlingsplaner

Intervjuer har gjorts med bitr. chef för de pedagogiska nämndernas stab samt två av proAros verksamhetschefer. Vid de fyra skolorna har intervjuer gjorts med elevgrupp (elevråd eller specifik grupp), rektor/er, samt personalen i elevvårdsteamet eller motsvarande.

2.5 Definitioner

I de styrande dokumenten används begreppet ”kränkande behandling” som ett samlingsbegrepp på olika former av kränkningar. I skolverkets allmänna råd ”För arbetet med att motverka alla former av kränkande behandling” framhålls att kränkande behandling är att någon eller några kränker principen om människors lika värde. Kränkningar är ett uttryck för makt och förtryck och kan vara

- fysiska (t.ex. att bli utsatt för slag och knuffar)
- verbala (t.ex. att bli hotad eller kallad hora, bög)
- psykosociala (t.ex. att bli utsatt för utfrysning, ryktesspridning)
- text- och bildburna (t.ex. klotter, brev och lappar, e-post, sms och mms).

I denna rapport används genomgående begreppen kränkande beteende och mobbning. Mobbning avser kränkande behandling som upprepas och som är riktat mot samma

person. Begreppet mobbning inbegriper även att den mobbade befinner sig ett tydligt maktmässigt underläge. Kränkande behandling avser kränkning vid ett tillfälle.

Skolornas arbete mot kränkande behandling ska omfatta insatser mot mobbning, sexuella trakasserier, rasism, främlingsfientlighet, homofobi.

Ovanstående definitioner gäller formell diskussion och i dokument. I praktiken används ordet mobbning som ett samlingsbegrepp och används ibland av elever och även vuxna som ett mycket odramatiskt ord – ”Han mobbade mig igår”. Utrymmet för olika innebörder är stort vilket gör det extra viktigt att vara klar över definitionen i styrningen av arbetet. Därför inleds varje avsnitt där skolorna beskrivs med hur man preciserat problemet.

3 Lagstiftarens och myndighetens krav på skolorna

Den 1 april 2006 trädde en ny lag i kraft som stärker skyddet mot kränkande behandling och mobbning. Lagen innebär att diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion, sexuell läggning och funktionshinder förbjuds i förskolan, skolan och vuxenutbildningen. Lagen innebär också att barn och elever får ett lagligt skydd mot annan kränkande behandling, exempelvis mobbning. Lagen omfattar all verksamhet som beskrivs i skollagen: förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, grund- och gymnasieskola samt kommunal vuxenutbildning.

Enligt lagen skall också huvudmannen tillse att det finns en likabehandlingsplan för varje enskild verksamhet, i detta fall på varje skola. I läroplanen stod det tidigare att rektor har ansvar för att utfärda handlingsprogram mot kränkande behandling m.m. Perspektivet har därmed förändrats eftersom skyldigheten enligt den nya lagen är att utverka en likabehandlingsplan. Ett bredare anslag har därmed blivit fallet och mobbningsproblematiken är endast en del av det som innefattas att lika behandling.

Lagen föregicks av en proposition 2005/06:38 där regeringen beskriver att villkoren i ett demokratiskt samhälle bygger på att det finns ett lagstadgat skydd för barn och vuxna från att bli kränkta eller diskriminerade. I sammanfattningen av propositionen markeras att *”Ingen flicka eller pojke ska behöva gå till sin förskola eller skola och riskera att bli utsatt för diskriminering och annan kränkande behandling. I en likvärdig verksamhet för alla respekteras barns, ungas och vuxnas rättigheter fullt ut”*.

Skolverket har 2006 utfärdat ”Allmänna råd och kommentarer för arbetet med att främja likabehandling och för att motverka diskriminering och annan kränkande behandling” Råden grundar sig på ovanstående lag. Råden och kommentarerna är tänkta att stödja skolornas arbete och innehåller råd kring:

- Likabehandlingsplanen.
- Hur man kan främja barns och elevers lika rättigheter och att förebygga och förhindra diskriminering, trakasserier och annan kränkande behandling.
- Hur man kan upptäcka trakasserier och annan kränkande behandling.
- Att utreda trakasserier och annan kränkande behandling.
- Att åtgärda trakasserier och annan kränkande behandling.

Enligt skolverkets allmänna råd bör en likabehandlingsplan:

- *tydligt uttrycka att verksamhetens ledning tar avstånd från alla tendenser till trakasserier och annan kränkande behandling och ange en tydlig ansvarsfördelning mellan rektor eller någon med motsvarande ledningsfunktion och personal,*
- *vara konkret och utgå från aktuell kartläggning av verksamhetens behov som utgångspunkt för planerade åtgärder under det kommande året med en tydlig koppling till varje diskrimineringsgrund, beskriva rutiner för akuta åtgärder och uppföljande insatser och hur dessa skall dokumenteras,*

- *beskriva hur barn, elever och personal skall medverka i arbetet med planen samt hur vårdnadshavare skall göras delaktiga i arbetet,*
- *beskriva hur planen skall göras känd och förankras i hela verksamheten och hos barns och elevers vårdnadshavare,*
- *innehålla en planering för personalens kompetensutveckling för att öka medvetenheten om förekomsten av och kunskap om diskriminering,*
- *trakasserier och annan kränkande behandling, och beskriva hur planen årligen skall följas upp, utvärderas och vid behov revideras.*

4 Organisatoriska förutsättningar och styrning i Västerås stad

Grundskolenämnden och pedagogiska nämndernas stab har inte preciserat några styrdokument specifikt för kränkande beteende eller mobbning utan hänvisar till de nationella lagtexterna och de allmänna råd som finns framtagna av skolverket. I utbildningsplanen för 2007-2011 klargörs att *"I Västerås skolor råder nolltolerans mot all form av kränkande behandling. Varje skola ska ha en likabehandlingsplan och bedriva ett verkingsfullt arbete mot kränkande behandling. Alla vuxna i skolan har ansvar för att reagera tydligt när de gemensamma reglerna överträds"*. Vidare framgår tydligt i utbildningsplanen att nolltolerans råder för all kränkande behandling i skolor.

Nämnden följer upp arbetet mot kränkande behandling och mobbning via en årlig enkät till alla elever och föräldrar. I denna finns ett flertal frågor om mobbning, sexuellt stötande tilltal och främlingsfientliga uttryck. Där finns även frågor om myntets andra sida nämligen huruvida elever upplever trygghet och lugn i skolan. Svarsfrekvensen brukar vara drygt 75%. Vid större avvikelser tar nämndernas stab initiativ till att följa upp och efterfråga åtgärder. Resultatet av enkäterna är relativt uppmärksammade och utgör en del av den externa projicering och profilering skolor idag arbetar med för att attrahera elever. Enkätresultatet finns i idag dock inte tillgängligt på kommunens hemsida utan hanteras av respektive skola och används bl.a. i kvalitetsredovisningen.

På verksamhetsområdesnivå intas samma förhållningssätt vilket innebär att man inte har några specifika styrdokument för just mobbning och kränkande behandling. Där emot har initiativ tagits till en större satsning på att skapa trygghet i skolorna. Arbetet initierades av ovan nämnda enkät som år 2006 visade ett försämrat resultat avseende mobbning för årskurs 5. BO kontaktades för att den vägen skapa en bild av hur anmälningarna till BO fördelade sig mellan olika skolor. Därefter har under 2007 en större arbetsgrupp med utvalda personer från skolor och andra instanser arbetat med att definiera vad som i praktiken skapar egentlig trygghet i skolor. Under hösten 2007 har samtliga rektorer fått i uppdrag att redovisa en egen avsiktsförklaring för att skapa trygga förhållanden på skolorna. En strategi som de tre verksamhetscheferna utgår från på sin nivå är att inte fokusera mobbning eller kränkning utan att i målarbetet arbeta mot att skapa trygghet. Vad satsningen utmynnar i är idag inte helt klart.

Ett moment i proAros arbete som verksamhetscheferna vill framhålla är kompetensutvecklingssatsningen "Klart ledarskap" och "Klart medarbetarskap" som riktas till alla chefer och personal inom proAros verksamheter. Utbildningssatsningen innehåller kunskapsmoment och färdighetsträning i konflikthantering och samtalsteknik. Båda aspekterna är viktiga för att personalen ska kunna närma sig mobbningsproblematiken på ett professionellt sätt.

Verksamhetschefernas uppföljning av skolornas arbete sker i den gängse uppföljningen av respektive styrkort och resultatdialog med respektive rektor. Frågorna om mobbning och kränkande verksamhet tas upp under rubriken trivsel i skolan.

5 Kunskapsskolan i Västerås

Beskrivning av skolan

Kunskapsskolan är en privat friskola i Västerås med årskurserna 6 till 9. antalet elever är 400. Skolan är byggd i en f.d. fabrikslokal vid hamnområdet. Lokalernas utformning utgår från en tanke som utmanar den gamla principen om ett klassrum. Eleverna som i hög grad arbetar utifrån individuella planer och ingår i basgrupper, rör sig mellan föreläsningssalar och allmänna utrymmen. De allmänna utrymmena består av en gata i mitten med föreläsningssalar och öppna utrymmen av olika storlek bredvid.. Arbetsplatser och grupparbetsbord finns överallt. Alla väggar är genomskinliga glasväggar, även handledares och rektorns expedition. Principen är att individerna alltid ska vara sedda och att elever och vuxna hela tiden finns tillsammans. Ett av syftena med både lokalernas utformning och handledarfunktionen är att förebygga mobbning genom att minimera platser och tillfällen där kränkande behandling kan ske utan insyn.

Upptagningsområdet för skolans elever är väldigt utspritt. Många elever kommer med buss både från andra delar av staden och från landsbygden.

Hur har skolan preciserat problemet?

Personalen definierar och beskriver problemet i linje med de nationella riktlinjerna och skolverkets allmänna råd. Detta gäller även den elevgrupp som har till uppgift att upptäcka och förebygga mobbning. De begrepp som används av både lärare och elever är mobbning. I likabehandlingsplanen används begreppen kränkande behandling och mobbning.

Kunskapsskolan valde att inte delta i PN-enkäten 2007.

Organisering och styrning av arbetet

Arbetet mot mobbning ingår som en del i skolans totala upplägg när det gäller lokaler och framför allt personalens sätt att arbeta. Basgruppshandledaren är en nyckelperson vid både identifiering och åtgärd av problemen. En annan nyckelroll har den elevgrupp som har till uppgift att förebygga, identifiera och eliminera mobbning och kränkande beteende.

Kunskapsskolan är en av fem skolor i Västerås som är anslutna till ett nätverk som heter Here 4 U (for you). Nätverket startades 2002 av fyra gymnasieelever och syftar till att förebygga brott, droger och mobbning och därigenom skapa en tryggare skola och i förlängningen en tryggare stad. Nätverket strävar också efter att utveckla kompetens kring sociala problem och åtgärder. Vid intervjun med elevgruppen (8 elever) framgick att eleverna har djup insikt i mobbningsproblematiken och är kapabla att föra mycket nyanserade resonemang kring varför mobbning uppstår och vilka konsekvenser som kan bli följden för både den som blir utsatt för mobbning och den som mobbar. Några aspekter som denna elevgrupp tog upp i intervjun var:

- Mobbing är ett kränkande beteende som sker mot samma person vid upprepade tillfällen.
- Den som mobbas är ofta ett objekt för mobbarens behov av att utmärka sig eller hantera sin osäkerhet. Hittas ingen krokig näsa eller annorlunda hudfärg hittas något annat hos personen som används som objekt.
- Elever som vill byta skola för att komma ifrån en utsatt roll eller en ”mobbarroll” kan ibland fastna i samma roll på den nya skolan på grund av information och rykten medvetet sprids från andra skolor i staden.
- Mobbing är inte ett faktiskt beteende utan upplevelsen hos den som blir utsatt för det.
- Here 4 U – medlemmarna ser mycket mer än vad lärarna ser av det mobbningsbeteende som finns och har därmed en viktig roll för att upptäcka mobbing.
- Det är inte svårt att rekrytera medlemmar till gruppen.

Vid skolan finns också ett elevvårdsteam bestående av rektor, skolsköterska och specialpedagog.

Definitioner och plan för förebyggande åtgärder finns tydligt beskrivna på skolans interna hemsida och i likabehandlingsplanen. Elever och lärare informeras återkommande om skolans ställningstaganden. Bland annat framgår skolans nolltolerans mot mobbing.

Åtgärder på skolan

Upptäcka mobbing	Handledare som vistas mycket bland eleverna i den öppna byggnaden. Den eftersträvade trygga relationen mellan elev och handledare förväntas borge för att upplevelser av kränkning eller mobbing kommer till handledarens kännedom. Here 4 U – gruppen är den andra huvudaktören för att upptäcka och rapportera om mobbing.
Utredning/åtgärd	Vem som helst av skolans personal bör fråga den mobbade eller andra om NÄR, VAR, HUR och VEM? Oavsett om det är medarbetare eller elever som uppdagar ett fall av mobbing genomförs ett samtal med de två parterna tillsammans eller var för sig beroende på situationen. Anteckningar förs redan från början. Basgruppshandledaren involveras mer eller mindre direkt i de fall det inte är denna som sett problematiken. Samtalet resulterar i ett kontrakt där ett uppföljningsmöte är inplanerat. Föräldrar informeras. Handledaren bevakar utvecklingen mellan kontrakt och uppföljningsdatum. Om problemet kvarstår informeras förövaren om att beteendet är straffbart. Ärendet tas upp i en elevvårdskonferens och anmälan kan göras till polis eller socialtjänst.

Förebyggande	Ämnet tas upp vid vissa basgruppssamlingar Here 4 U – gruppen arrangerar introduktionsdagar för årskurs 6 samt tar olika initiativ till att uppmärksamma problemet. Värderingsövningar genomförs i anslutning till temadagar. Rektor, handledare och elevrådet fastställer och ändrar i de ordningsregler som gäller för skolan I vissa fall får skolan information från de mellanstadieskolor som eleverna kommer ifrån. Detta är helt beroende av enskilda lärare och inte ett systematiskt arbete. Beroende av initiativ från enskilda lärare får skolan ibland information från mellanstadieskolor om vissa elever som varit utsatta för eller utövat mobbning.

Mobbning från vuxen person

Om fallet gäller en lärare som uppträtt på ett av eleven uppfattat kränkande sätt går frågan till rektor som tar sig an frågan som en del i sitt arbetsledaransvar.

Dokumentation och uppföljning

Alla åtgärder som vidtas enligt ovan dokumenteras enligt mall och förvaras av rektor. Uppföljningen sker i form av en enkät till elever, lärare och föräldrar minst en gång per år. Enkäten består av 80 frågor och innehåller bland annat frågor om mobbning.

Kompetens

Personalen får utveckling av relevant kompetens vid temadagar och studiedagar.

Iakttagelser

Skolan har en genomgående strategi som bygger på synlighet och transparens. Både byggnaden och organiseringen genomsyras den tanken. Handledare finns alltid bland eleverna. Rektorns expedition och lärares arbetsrum finns mitt i flödet av elever och har glasväggar och dörrar. På de tre övriga skolorna har rektorer sina expeditioner i en särskild korridor något avskild från klassrumsbyggnaderna.

Skolan tillämpar en relativt formaliserad procedur som följs då händelser uppstår.

6 Viksängsskolan i Västerås

Beskrivning av skolan

Viksängsskolan är en högstadieskola och ligger i norra stadsdelen och är ”grannskola” till Kunskapsskolan. Till skillnad från Kunskapsskolan kommer de flesta elever från de mellanstadieskolor som ligger inom området ”skolor norra” inom proAros. Eftersom skolan är en profilskola mot idrott kommer dock en del av eleverna även från andra områden. Skolan undervisar i årskurs 7-9 samt särskola 7-10 och har cirka 660 elever fördelade på 30 klasser. Antalet anställda är cirka 90.

Hur har skolan preciserat problemet?

Det sammanfattande begreppet för att diskutera och hantera dessa problem är mobbning. Som arbetsbegrepp på skolan används begreppen mobbning och incidenter. De båda begreppen samlar de företeelser som stör ordningen, som kan kränka personer och skapa allmän otrygghet. En incident kan föranleda samma typ av åtgärder som mobbning. Skillnaden mellan en incident och mobbning är att det senare upprepas och riktas mot en och samma person.

Vid den årliga PN-enkäten har skolan vid den senaste enkäten fått ett resultat som visar att antalet elever som att mobbning eller kränkande beteende förekommer är fler än för proAros skolor i genomsnitt men att antalet elever som trivs på skolan är fler än i genomsnitt. Skolpersonalen har svårt att tolka resultatet men för diskussioner om i vilken mån resultatet beror på mätproblem och vad som är reella problem. Resultatet i sig upplevs som lite paradoxalt men behöver inte vara det.

Organisering och styrning av arbetet

Ett tydligt mönster i Viksängsskolans strategi är att inte arbeta efter en strikt fastställd åtgärdsplan utan att göra bedömningar från fall till fall. Eleverna på skolan uppmanas att kontakta den vuxna person som man känner förtroende för då det uppstår en händelse som upplevs som kränkande för personen eller för någon annan. Tanken är att positionen eller den roll den vuxne har inte skall styra vem eleven vänder sig till utan enbart förtroendet. Utöver klassföreståndaren finns en rad vuxna att vända sig till och en person som oftast kommer i fråga är den fritidspedagog som verkar och rör sig bland eleverna. Fritidspedagogen har en lite sidoordnad roll jämfört med klassföreståndarna och kan därför vara mer neutral som vuxen än läraren som står i en direkt maktposition gentemot eleven.

På skolan finns de s.k. ”Viksänglarna”. Viksänglarna är en kamratstödgrupp bestående av elever och ett antal vuxna med ett speciellt ansvar att upptäcka incidenter eller tendenser till mobbning. Viksänglarna har regelbundna möten där man träffas för att diskutera eventuellt uppkomna fall. Det viktigaste forumet för att diskutera elevärenden är arbetslagskonferensen. (Ett arbetslag består av flera klasser). Det finns två kamratstödare i varje klass och den viktigaste rollen för eleverna är att se och rapportera så att personalen så snabbt som möjligt kan agera.

Vid intervjun med elevgruppen som representerade Viksänglarna, framkom att det hade ordnats temadagar kring detta ämne år 2007 i samverkan med organisationen Friends. Syftet var att öka medvetenheten om varför och hur mobbning uppstår. De elever som är Viksänglar, dvs medlemmar av kamratstödjargruppen, har inga speciella tröjor eller andra symboler som visar att de har rollen som kamratstödjare. Tanken är att de skall se och upptäcka eventuella fall av mobbning och rapportera till vuxna som sedan agerar. Förmodligen är det känt bland eleverna vilka två elever i klassen som är Viksänglar. Eleverna i gruppen påstod sig inte ha blivit utsatta för negativa kommentarer för att de innehar kamratstödjarrollen.

Vid skolan finns en ”elevomsorgsgrupp” bestående av specialpedagoger, lärare, skol-sköterska och fritidspedagog. Denna grupp följer upp de fall av mobbning och kränkande behandling som inte blir lösta på klassföreståndarnivå.

I skolans likabehandlingsplan beskrivs en trappa i vilken man går olika högt beroende på hur stort det enskilda problemet är.

Rektor/Elevvårskonf.

Elevomsorgsgr.

Arbetslag

Klassförest.

ELEV Målsman Målsman Målsman Målsman

Åtgärder på skolan

<i>Upptäcka mobbning</i>	Den grundläggande idén som även eleverna nämnde är att en elev eller Vikängel som upptäcker fall av mobbning, skall rapportera till den vuxna person på skolan de känner förtroende för. Position spelar ingen roll. Klassföreståndaren är central. Den fritidspedagog som finns anställd på skolan har en viktig roll och som är ofta den vuxna person eleverna vänder sig till.
<i>Utredning/åtgärd</i>	Varje fall behandlas beroende på situation och person. Oftast tar klassföreståndaren initiativ till samtal med den som upplever sig mobbad. I vissa fall arrangeras ett trepartssamtal. Uppföljande samtal hålls med en av parterna eller båda beroende på den bedömnings som görs. Även information till och involvering av föräldrarna avgörs från fall till fall. Det vanligaste är att föräldrarna informeras efter det att initialt samtal förts och utredning är genomförd. Det som i likabehandlingsplanen beskrivs som en trappa i vilken man går högre upp desto allvarligare fall, blir i praktiken olika sätt

	att hantera ett problem och som bedöms från fall till fall. Om problemet inte blir löst utan består kallar rektor till en elevvårdskonferens där handlingsplan upprättas och där beslut om andra resurser än skolans skall tas i anspråk.
<i>Hur förebygger skolan mobbning?</i>	Det förebyggande arbetet består i att vuxna vistas bland eleverna även mellan lektionerna samt att frågan om mobbning och liknande problem tas upp till diskussion regelbundet vid klassråd och i enkäter. De intervjuade personerna i elevomsorgsgruppen menade att idrottsinslagen i skolan, vilka är fler än i andra skolor, är en sammanhållande och trygghetsskapande aktivitet. I normala fall, menade de, är omklädningsrum och idrottsmoment situationer där mobbning utövas och där mobbade elever känner extra stor oro. I och med att skolan har en idrottsprofil satsas det extra mycket på att idrottsmomenten skall vara lustfyllda och trygga sammanhang. Skolan får information från upptagningsområdets mellanstadieskolor om elever som utövar eller har varit utsatta för mobbning.

Elev som känner sig kränkt av vuxen

Dessa fall hanteras initialt enligt ovanstående med den skillnaden att frågan går direkt till rektor som en arbetsledningsfråga.

Dokumentation

Det finns inga strikta föreskrifter på skolan huruvida aktiviteter skall dokumenteras eller förvaras. Bedömning görs från fall till fall. Standardiserad är dokumentationen först om ärendet går till elevvårdskonferens och rektorsnivå.

Kompetens

Vissa lärare har gått barnpilotutbildningen. Vissa temadagar har arrangerats för att öka kunskapen om dessa frågor.

Iakttagelser

Skolledningen har en informell eller snarare en prövande attityd till hur enskilda fall ska hanteras. Viss formalisering av mötesforum pågår med tydligare agenda och protokoll. Elevgruppen "Viksänglarna" har en förhållandevis låg profil och har som syfte att endast se och rapportera till vuxna. Skolan strävar efter att eleverna ska känna att de kan vända sig vilken vuxen som helst då de blir utsatta för eller ser mobbningstenden- ser.

7 S:t Ilians skola

Beskrivning av skolan

S:t Ilians skola är belägen någon kilometer nordväst om stadens centrum. Antalet elever är cirka 520 från årskurs 6 till 9. Cirka 65 medarbetare finns på skolan som är organiserad i klasser och där 3-4 klasser bildar ett arbetslag. Varje klass leds av en klassföreståndare och klasserna hålls ihop genom årskurserna och de flesta lektioner sker klassvis.

Hur har skolan preciserat problemet?

Begreppen som används är i princip mobbning och kränkande beteende vid enskilt tillfälle. Skolan försöker tala om allas rätt att bli behandlade lika och har gjort ett tydligt ställningstagande att ingen tolerans finns för mobbning och kränkande beteende. Detta framgår både i dokument och på skolans hemsida.

I de pedagogiska nämndernas årliga elevenkät framgår att drygt 12 % av de svarande eleverna uppger att de blivit mobbade av elev/elever. Upplevelsen av mobbning har ökat jämfört med 2006. Huruvida resultatet, som ligger över proAros medeltal på 8,3 %, är oklart. Diskussioner förs på skolan och en hypotes är att det försämrade resultatet delvis är en konsekvens av den ökade medvetenheten och dialogen kring mobbningsproblematiken samt det projekt som bedrivs på skolan kring trygghet (Se nedan).

Skolan visar tydligt i dokument och på hemsida att man inte tolererar mobbning eller kränkande behandling.

Organisering och styrning av arbetet att förhindra mobbning

På skolans hemsida finns en länk som heter ordningsregler m.m. Där finns allmänna ordningsregler som avser skolan som helhet. Där står att läsa vilket förhållningssätt skolan eftersträvar avseende uppträdande i korridorer, fusk, märken och symboler, störande, sen ankomst m.m. Först bland dessa ordningsregler nämns skolans likabehandlingsplan och hänvisning görs till en länk där hela likabehandlingsplanen kan läsas. Bland dessa länkar finns även klassrumsregler samt åtgärdsplan för arbetet mot kränkande behandling.

Nyckelaktörer i arbetet mot mobbning är mentorerna (klassföreståndarna) samt elevgruppen "Here 4 U". S:t Ilians skola är en av de skolor som är anslutna till nätverket here 4 U. Denna elevgrupp består av fyra representanter från varje arbetslag och har till syfte att se, rapportera och även förebygga mobbning och annan kränkande behandling. Medlemmarna i Here 4 U har ofta speciella tröjor och broschér med texten "Here4U". Strategin är här att vara synlig. Uppenbarligen skänker tillhörigheten till denna kamratstödgrupp status. Mellan 50 och 60 elever står på kö för att bli medlemmar i gruppen. Vid intervjun visade elevrepresentanterna stor medvetenhet om mobbningsproblematiken och eleverna menade att lärarna tar sig an problemet direkt då de rapporte-

rar händelser eller upprepad mobbning. Gruppen träffas en gång i veckan och ett av syftena med gruppen är att medlemmarna skall vara utbildade i frågor som rör mobbning och kränkande behandling.

Just nu pågår på S:t Ilians skola ett projekt med inriktning mot trygghetsskapande åtgärder. Projektet finansieras av MIMER (kommunens fastighetsbolag) och proAros och gör att skolan just nu har extra resurser i form av projektledare och vissa andra resurser under två år. En arbetsgrupp mot kränkande behandling arbetar under projekttiden specifikt med dessa frågor. Gruppen består av projektledaren samt en handledare i varje arbetslag samt elevombud. Gruppen träffas en gång varannan månad.

Det elevsociala teamet består av ovan nämnda projektledare, specialpedagog, studievägledare, 2 skolsköterskor och båda skolans rektorer.

Åtgärder på skolan

<i>Upptäcka mobbning</i>	Mentorerna och Here 4 U-gruppen är de viktigaste faktorerna för att upptäcka fall av mobbning. Minst en gång per termin genomförs en enkät i alla elevgrupper där eleverna anonymt kan skriva namn på elever som de tycker kan behöva hjälp av vuxna. Enkätresultatet ska redovisas för eleverna och följs upp i elevgruppen med förslag till åtgärder. Det finns också möjlighet för eleverna att här tala om att man upplever sig kränkt av en vuxen. Ansvarig för hantering av enkätresultaten är mentorerna. I övrigt uppmanas eleverna att ta kontakt med vilken vuxen som helst. Oavsett vilken vuxen som upptäcker och genomför samtal ska mentorerna informeras direkt.
<i>Utredning/åtgärd</i>	Efter upptäckt av mobbning eller kränkande behandling genomförs enskilda samtal med de inblandade parterna. Dessa samtal ska därefter följas upp av gruppssamtal där de som kränker eller mobbar förbinder sig att upphöra med mobbningen. Ansvar för att samtal genomförs är den vuxne som upptäckt eller fått kännedom om problemet. Föräldrar informeras då det bedöms vara viktigt och lämpligt.
<i>Förebyggande åtgärder</i>	Skolans arbete bygger på antagandet att frekvensen av mobbning och kränkande behandling i första hand påverkas av personalens beteende och mindre av byggnadens utformning och standard. Aktiviteter som syftar till att förebygga mobbning är att på olika sätt öka medvetenheten om mobbning och kränkande

	behandling via: • Föräldramöten, studiedagar och trivselaktiviteter.• Lektioner som handlar om dessa frågor.• Engagera personal och föräldrar i problemen.• Vuxnas insyn i skeenden utanför lektionerna.• Budskapet att vuxna genast ingriper vid upptäckt av mobbning eller kränkande behandling.

Mobbning från vuxen

Vid dessa fall hanteras problemet som en arbetsledningsfråga av rektorn. Eleverna har varje vecka möjlighet att anonymt lämna in en blankett om kränkande beteende från vuxen.

Dokumentation

Enligt skolans likabehandlingsplan ska alla konflikter och kränkande behandling dokumenteras och dokumentation ska förvaras hos ledaren av arbetsgruppen mot kränkande behandling.

Kompetens

Alla vuxna på skolan ska få utbildning i olika sätt att stävja kränkande behandling och i konflikthantering.

Iakttagelser

Elevgruppen Here 4U spelar en stor roll och är väldigt synlig på skolan. Många elever vill vara medlemmar i gruppen vilket ger status till de som för närvarande finns som medlemmar.

Skolan har gjort det enkelt för eleverna att bland annat rapportera om kränkande beteende från vuxna.

8 Irstaskolan

Beskrivning av skolan

Irstaskolan ligger 10 km öster om Västerås centrum. Elevupptagningsområdet sträcker sig från Västerås flygplats i väster till Upplandsgränsen i öster. I norr avgränsas området av Tortunavägen och i söder av Mälaren.

Skolan bedriver verksamhet från förskoleklasser upp till och med grundskolans år 9. Antalet elever på skolan var hösten 2007 ungefär 700. Antalet anställda är 85. Undervisningen sker i sammanhållna klasser som i normalfallet hålls samman under grundskoletiden. Vid högstadiet tillkommer ett antal elever från Orrestaskolan.

I klasserna 1-6 finns det en handledare (klassföreståndare) och i högstadielklasserna finns två handledare.

Hur har skolan preciserat problemet?

Vid denna skola talar man om begreppen konflikt och mobbning. Enskilda konflikter och upprepad mobbning mot en och samma person. Även denna skola är tydlig med budskapet att ingen acceptans finns för mobbning eller kränkande behandling.

Upplevelsen hos skolledningen och den personal som intervjuades är att det är väldigt få förekommande fall av mobbning på skolan. I PN-enkäten för 2007 framgår att antalet elever som upplever sig mobbade i årskurs 5 och 8 är färre än för proAros som helhet.

Organisering och styrning av arbetet mot mobbning och kränkande behandling

Det finns två centrala aktörer kring vilket arbetet mot mobbning och kränkande behandling kretsar. Den ena är klassläraren/handledaren och den andra är elevvårdssamordnaren. Den senare är en tjänst och person som vistas mycket bland eleverna på skolområdet i sammanhang utanför klassrummet. Vid intervjuerna framkommer att skolan fäster stor vikt vid denna person och funktion som man anser sig vara ensamma om. En av poängerna med elevvårdssamordnaren är att elever skall känna tillit till denne och att denne person kan stå neutral mellan elev och lärare.

Det finns också ett elevvårdsteam för låg-, mellan-, respektive högstadium. Teamet består av rektor, skolsköterska, specialpedagog, speciallärare samt elevvårdssamordnaren. Skolan betonar vikten av stabila vuxenkontakter och vill därmed involvera hela personalen på skolan som ett sätt att skapa trygghet för eleverna.

Den elevgrupp som har en roll i arbetet mot mobbning och kränkande behandling är elevrådet. Elevråd finns för årskurserna 4-6 och 7-9. Det finns ingen speciell elevgrupp för dessa frågor, däremot framgår det att elevrepresentanterna ska vara utbildade om mobbning och kränkande behandling för att lättare kunna upptäcka och rapportera så-

dan fall till vuxna. Elevrådet för mellanstadiet anordnar varje termin en ”kompisdag” med kamratfrämjande aktiviteter.

Åtgärder på skolan

<i>Upptäcka mobbning</i>	Utöver handledarna/klassföreståndarna är eleverna själva nyckelaktörer för att upptäcka mobbning. Elevrådsrepresentanterna har ett speciellt ansvar att upptäcka och rapportera till vuxen person på skolan. En annan nyckelaktör är elevvårdssamordnaren som är ett slags informationsnav på skolan. Denne person är också den som eleverna oftast väljer som den vuxne man berättar för. I övrigt förlitar sig skolan till de stabila vuxenkontakter som man eftersträvar. Frågan om mobbning tas också upp vid varje arbetslagskonferens
<i>Utredning/åtgärd</i>	Steg 1: Informationsinhämtning via samtal. Vilka, var, när, hur och hur länge har det pågått? I första hand sker samtal med den som är utsatt. Steg 2: Enligt handlingsplanen skall föräldrar alltid kontaktas efter informationsinhämtning, samtidigt framgår det att man får överväga från fall till fall när och om kontakt behöver ske med föräldrarna. Däremot skall information alltid ges till föräldrar/vårdnadshavare efter en åtgärd. Steg 3: Treparsamtal där det görs klart att uppföljning kommer att ske. Steg 4: Uppföljningssamtal Är inte problemet löst efter dessa steg ska handledaren upprätta en plan för åtgärder där elevvårdsteam och andra kan involveras. Räcker inte skolans resurser till går ärendet till elevvårdskonferens.
<i>Förebyggande åtgärder</i>	Vid varje läsårsstart görs en överenskommelse mellan elevskola-vårdnadshavare gällande trygghet och trivsel. I övrigt är stabila vuxenkontakter, kamratstödjare, elevvårdsteam och rasttillsyn de förebyggande åtgärder som används.

Elev som känner sig kränkt av vuxen

Dessa fall hanteras initialt enligt ovanstående med den skillnaden att frågan går direkt till rektor som en arbetsledningsfråga.

Dokumentation

En mall finns framtagen för dokumentation och skall användas för samtliga steg. Dokumentationen diarieförs av specialpedagog/speciallärare.

Kompetens

En rad olika kompetensutvecklingsinslag kan sägas stärka kompetensen för förebyggande av mobbning och kränkande verksamhet. Barnpiloter, COPE, ART, EQ-verkstad m.m. är sådana exempel som personalen på skolan kommer i åtnjutande av. En konsult anlätades förra året för att arbeta med att stärka skolans personal i psykosociala frågor.

Iakttagelser Irstaskolan

Skolan har stor tilltro till den kultur som råder på skolan. Speciellt tydligt är det i elevgruppen. Kulturen sägs vara mycket inkluderande (utredarens uttryck). Ingen sägs hamna utanför.

På skolan finns övervakningskameror som installerats i syfte att förebygga inbrott och skadegörelse. Elevgruppen och skolledningen har dock helt olika syn på vilken funktion kamerorna har. Eleverna betraktar kamerorna som ett tydligt inslag i att hindra mobbning och konflikter.

Värdet av elevomsorgssamordnaren upplevs som mycket stort. Både personen och positionen sägs vara avgörande för den låga mobbningsfrekvens skolan har.

Skolan ligger i ett mindre samhälle där eleverna i många fall går hela grundskolan på samma skola och dessutom möter varandra på fritiden.

6 Diskussion och slutsatser

6.1 Har skolorna en medveten strategi och genomtänkt förhållningssätt när det gäller kränkande behandling och mobbning?

Granskningen visar att samtliga fyra skolor har ett medvetet förhållningssätt och en strategi för att möta problemen med kränkande behandling och mobbning. Skolorna skiljer sig i hur standardiserad själva proceduren är vid uppdagade fall av mobbning. S:t Ilians skola och Kunskapsskolan tycks vara något striktare i att följa en viss procedur än de övriga två skolorna. Med det menas att de steg som tas vid ett fall är mer kända och att man ser det som en del i det förebyggande arbetet att elever och lärare skall känna till vilken procedur som startar. Det blir ett sätt att visa att skolan menar allvar med utfästelsen att ingen kränkning eller mobbning är acceptabel. Samtalsdokumentation, kontrakt, benämning på de olika samtalsstegen m.m. är exempel Mallar och blanketter utformas och används.

Viksängsskolan och Irstaskolan tillämpar ett förhållningssätt som kan sägas vara mer informellt. Steg och åtgärder finns beskrivna i likabehandlingsplanen men tillämpningen kan variera och bedömningar görs från fall till fall. Det finns en medveten strategi att göra specifika bedömningar utifrån det inträffade. Dokumentation sker inte lika strikt i tidiga skeden. Ibland kan det vara lärarens enskilda minnesanteckning för att veta vad som sagts men minnesanteckningen är inte resultatet av skolans principer generellt. Dokumentation sker dock alltid och arkiveras när frågan kommer till rektors eller elevvårdskonferensnivå.

En annan fråga som skiljer skolorna i detta avseende är när föräldrarna skall involveras. Vissa skolor informerar föräldrarna regelmässigt i direkt anslutning till första samtalet, andra kan göra bedömningen att vänta med att informera föräldrarna. Om problemet skulle lösas vid första åtgärden informeras inte alltid föräldrarna. Det har under intervjuerna framkommit att det råder en diskussion bland skolorna i Västerås stad vilken strategi som är mest fruktbar. Vissa hävdar att föräldrarna ska informeras direkt oavsett digniteten i problemet. Argumentet för att informera tidigt är att föräldrarna är viktiga i det förebyggande arbetet och därför bör ha full insyn i det som sker. Argumentet mot är att själva utredningsprocessen kan bli lidande av att föräldrarna börjar agera utifrån sin subjektiva roll.

Vid dessa fyra skolor är det dock väldigt sällsynt att föräldrarna inte informeras, det som skiljer är i vilket skede.

Ur revisionssynpunkt kan en standardiserad eller en informell strategi inte värderas som mer eller mindre ändamålsenlig. Bedömningen som görs avser huruvida en medveten och genomtänkt strategi finns eller ej och i vilken mån den är tydliggjord för alla inblandade. Bedömningen är att samtliga skolor har en medveten strategi.

6.2 Har skolorna upprättat handlingsprogram mot kränkande behandling och mobbning?

Skolorna är enligt skollagen skyldiga att upprätta en likabehandlingsplan. Samtliga skolor har också gjort detta. I planen framgår hur skolan avser att upptäcka, utreda och åtgärda kränkande behandling och mobbning. Där finns även skolans strategi för att förebygga mobbning. I samtliga planer finns även beskrivet hur planerna kommuniceras till elever och föräldrar och på vilket sätt de följs upp.

Om kvaliteten på likabehandlingsplanerna görs med utgångspunkt från Skolverkets allmänna råd (sid 3) är bedömningen att de fyra skolorna svarar upp mot dessa råd med två undantag.

Samtliga fyra skolor rekommenderas att tydligare beskriva på vilket sätt och vilka principer man tillämpar för att informera och engagera föräldrar/vårdnadshavare. Om skolan väljer den ovan beskrivna ”informella” eller prövande strategin bör detta beskrivas i likabehandlingsplanen. Om skolan vill vänta med att informera föräldrar i vissa fall så bör detta anges och motiveras i likabehandlingsplanen. Det centrala är att föräldrar och vårdnadshavare vet hur skolan arbetar och att de kan förhålla sig till detta. Lagen och de allmänna råden ger utrymme för olika strategier men inte för diskrepans mellan plan och faktiskt agerande.

Irstaskolan är en bit på denna väg genom att i planen skriva ”man får väga för- och nackdelar med att ta kontakt med vårdnadshavarna till dem som mobbar”. Skolverkets allmänna råd är tämligen tydliga på denna punkt; ”*Vårdnadshavare till barn och elever som är inblandade bör informeras skyndsamt.*”

Viksängsskolan och Irstaskolan rekommenderas att på samma sätt se över skrivningarna vad gäller dokumentationen. Ur förebyggandesynpunkt är det av vikt att ha ett tydligare förhållningssätt när det gäller dokumentationen. Dessutom bör dokumentationsprinciperna vara tydliga ur en allmänrättslig synpunkt för både elever och föräldrar.

6.3 Hur följs likabehandlingsplanerna upp?

På varje skola finns en rad olika moment som syftar till att följa upp intentionerna i likabehandlingsplanerna. Temperaturmätningar, klassråd, arbetslagskonferenser, elevvårdsteamens kontinuerliga träffar är sådana exempel. Bedömningen är att alla fyra skolor har ett bra underlag för att bedöma effekterna av antimobbningsarbetet.

I resultatdialogerna med verksamhetscheferna tas mobbning och trygghet upp i samband med den årliga uppföljningen.

PN-enkäten som genomförs varje år är en typ av kvalitetsuppföljning som når ända upp till nämnds nivå. Enkäten ger en indikation på om trenderna går åt rätt eller fel håll men innehåller tyvärr en mängd metodmässiga osäkerheter för att kunna tolkas av skolorna i arbetet mot mobbning. Problemen beror inte i första hand på enkätens är dåligt utformning utan på att fenomenet mobbning och kränkning svårligen låter sig fångas av skriftliga enkätfrågor.

6.4 Hur engageras personal, föräldrar och elever i det förebyggande arbetet?

Bedömningen är att samtliga fyra skolor har en mycket väl genomtänkt strategi för det förebyggande arbetet. Strategierna ser dock ganska olika ut. S:t Ilians skola arbetar tydligt med elevgruppen Here4U och det pågående projektet gör att just arbetet för trygghet, social kompetens och antimobbning är väldigt synligt eller explicit. I andra änden på skalan finns Irstaskolan som arbetar integrerat med sociala aktiviteter där elevomsorgssamordnaren är ett nav. Dessutom förlitar sig skolan mycket på den starka kultur som råder i skolan.

Viksängsskolan står för ytterligare en strategi som bygger på informellt agerande och förtroliga vuxenkontakter. Just nu pågår ett arbete med att få en rödare tråd i de olika mötesformerna klassråd, arbetslagsråd och skolråd. Tydligare agenda och protokoll är målet vilket också ska medföra att frågor om kränkande behandling och mobbning blir fasta punkter på agendan.

Kunskapsskolan väver in arbetet mot mobbning i skolans allmänna strategi mot öppna lokaler och rörliga basgrupper med handledare som vistas mycket i elevutrymmena.

Ingen av skolorna beskriver sig ha någon specifik strategi för att involvera föräldrar i det förebyggande arbetet. Vid föräldrträffar tas denna fråga upp på ett mer informativt plan men i övrigt blir föräldrarna inblandade när problem uppstår.

När det gäller hur eleverna engageras finns ganska stora skillnader mellan skolorna. Elevintervjuerna vid Kunskapsskolan och S:t Ilians skola skilde sig markant mot de övriga två. Elevgruppen vid Kunskapsskolan är kunskapsmässigt mycket insatta i frågan och var väl medvetna om sin roll och syftet med Here4U-gruppen. Detsamma gäller elevgruppen vid S:t Ilians skola med den skillnaden att fokuseringen rent allmänt på gruppen är större och gruppen är välkänd på hela skolan.

Elevintervjuerna vid Viksängsskolan och Irstaskolan var lika intressanta och livaktiga med den skillnaden att frågan om mobbning och dess orsaker inte alls var på samma nivå som i de två andra skolorna. Förklaringen är förmodligen att Kunskapsskolans och S:t Ilians skola är anslutna till Here4U och därmed fått extra belysning av frågan. Med tanke på den allmänt vedertagna uppfattningen att eleverna är en mycket avgörande framgångsfaktor för att upptäcka mobbning bör en aktiv och kunnig elevgrupp på skolan vara eftersträvansvärd för andra skolor.

6.5 Hur förvissas sig skolan om att elever inte kränks och mobbas och till och från skolgården?

På skolgården och i skolans allmänna utrymmen är elever samt rastvakter och eventuella fritidspedagoger huvudinslagen i det förebyggande arbetet. Vägen till och från skolan är en känslig punkt för den som upplever hot om mobbning och där förlitar sig skolorna främst till att andra elever rapporterar om kränkning och mobbning. Föreliggande granskning kan inte ge besked om huruvida dessa åtgärder är tillräckliga eller ej.

6.6 Hur förvissas sig skolan om att vuxna inte kränker eleverna?

På samtliga skolor är arrangemangen för att upptäcka samma som elev-elev-mobbning. På S:t Ilians skola har man underlättat speciellt för att elever på en särskild blankett varje vecka kan rapportera kränkning från vuxen mot sig själv eller skolkamrat. Den fortsatta proceduren är att ärendet går till skolledningen och tas upp som en arbetsledningsfråga.

6.7 Personalens kompetens

Vid besöken på skolorna gavs intrycket att personalen har en ganska stor medvetenhet och kunskap kring frågor om kränkande behandling. Däremot framgår detta inte helt tydligt i likabehandlingsplanerna. Det finns formuleringar som visar att viss personal går vissa utbildningar eller att en utbildning ska genomföras under kommande året. För att detta ska vara uppföljningsbart rekommenderas skolorna att tydligare beskriva på vilket sätt kompetensen ska säkerställas.

6.8 Övriga slutsatser

Den PN-enkät som genomförs varje år av grundskolenämnden får stor uppmärksamhet men resultatet är mycket svårtolkat. Med tanke på den tyngd enkäten tycks ha är det något anmärkningsvärt att nämnderna valt ett enkätinstrument som i första hand avser att mäta bredd på totalpopulationen. Dessutom kräver enkätinstrumentet stor precision i innebörden av de begrepp som används. Fenomenet mobbning är inte av det slaget utan är i sig är av den beskaffenheten att kvalitativa metoder skulle lämpa sig mycket bättre. Metodproblemen i samband med enkäten har framför allt med validiteten att göra d.v.s. hur väl mäter enkätfrågorna det den avser att mäta? Exempel på tolkningsproblem är:

- Vad betyder frågan ”Har du blivit mobbad av elev/elever i skolan under läsåret?” för den enskilde eleven som svarar? Begreppet mobbning kan ha vitt skilda innebörder.
- Hur påverkas svaren av hur uppmärksammat fenomenet är på skolan?

Syftet med enkäten är visserligen inte att vara exakt utan att peka på tendenser men det verkar vara på sin plats att ställa frågan vilket värde som egentligen skapas av enkäten.

Utifrån det som framkommit i granskningen finns möjligheter att göra bättre kvalitativa bedömningar och trendbeskrivningar. Den undersökning som görs med elever i årskurs 4 och 8 och som bildar underlag för hälsobokslut görs enkätfrågor kring mobbning som dessutom följs upp av ett samtal med skolsköterska. Det kvalitativa inslaget är alltså mycket starkare än i PN-enkäten. Resultaten journalförs men kan på aggregerad nivå, exempelvis klass, arbetslag eller skola, mycket väl användas som ett uppföljningsinstrument. Möjligen behövs visst utvecklingsarbete för själva sammanställningarna men kommunen har här en stor möjlighet att stärka uppföljningen av mobbning och kränkning. Vid besöken vid skolorna kom denna uppföljning helt i skymundan av PN-enkäten.

Stockholm den 30 januari 2008

Anders Hellqvist